

Uplatňovanie nároku na náhradu škody v adhéznom konaní pri daňových trestných činoch

JUDr. Libor Duľa

predseda trestnoprávneho kolégia NS SR

Omšenie, 6. októbra 2017

A. Základ problematiky: škoda, poškodený, nárok na náhradu škody

- 1. Škoda ako kvalifikačný moment - § 124 (s kvantifikáciou podľa §§ 125 a 126) Trestného zákona.**
- 2. Poškodený ako procesný pojem - § 46 (primárne ods. 1) Trestného poriadku.**
- 3. Poškodený, ktorý má okrem ostatných práv aj možnosť uplatňovať nárok na náhradu škody - § 46 ods. 3 Trestného poriadku (adhézne konanie).**
- 4. Nárok na náhradu škody uplatniteľný v adhéznom konaní poškodeným (3).**

Poškodený (2) je v zmysle § 46 ods. 1 (interpretačne) akákoľvek fyzická alebo právnická osoba (vrátane štátu, zastúpeného štátnym orgánom podľa jeho pôsobnosti), ktorej konkrétne práva alebo právom chránené záujmy boli (sú stotožniteľné ako) dotknuté (ohrozené alebo porušené) trestným činom - ide o individualizovaný následok na objekte tohto činu (ktorému môže, ale nemusí zodpovedať aj účinok na hmotnom predmete útoku, podľa charakteru skutkovej podstaty trestného činu). Ide o širšie vymedzený pojem, ako „osoba, ktorej bola spôsobená škoda v zmysle § 124 Trestného zákona, finančne kvantifikovateľná podľa §§ 125 a 126 Trestného zákona“ (1). Poškodeným (2) je teda aj osoba, do ktorej práv bolo zasiahnuté pri trestnom čine, ktorý kvalifikačne (ako zákonný znak trestného činu) spôsobenie škody (1) nevyžaduje - napríklad znásilnená žena pri trestnom čine podľa § 199 Trestného zákona (aj takému poškodenému však môže vzniknúť nárok na náhradu škody - 4, vid' nižšie), okrem nemajetkovej ujmy aj napríklad nárok na náhradu škody na roztrhanom odeve, čím sa dostáva do pozície poškodeného s právom na náhradu škody (3).

Nárok na náhradu škody (4) nie je totožný s kvalifikačným momentom škody (1). Hmotnoprávnym základom nároku na náhradu škody (4), uplatňovaným v adhéznom konaní (na takýto úkon oprávneným poškodeným - 3), je právny predpis odlišný od Trestného zákona, zväčša z oblasti súkromného práva (napr. Občiansky zákonník, Obchodný zákonník, Zákonník práce).

B. Uplatňovanie nároku a rozhodovanie o nároku na náhradu škody

- §§ 46 až 52, § 164 písm. a), §§ 287 a 288 Trestného poriadku

C. Nárok na náhradu škody, uplatniteľný v adhéznom konaní

1. Majetkový nárok na náhradu škody (napríklad § 420 ods. 1 Občianskeho zákonníka).

2. Majetkový nárok na náhradu nemajetkovej ujmy podľa § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka (**morálna škoda** v zmysle §§ 46 ods. 1, 287 ods. 1 Trestného poriadku).

- Nejde o nároky, uplatniteľné v civilnom procese (konaní podľa CSP), ktoré nie sú nárokom na náhradu škody - napríklad dlžné výživné, aj keď pri prečine zanedbania povinnej výživy podľa § 207 Trestného zákona je potrebné tento dlh dôkazne zistiť, avšak z hľadiska hmotnoprávnej podstaty nároku na výživné ide o nárok upravený v tretej časti zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov, a nie o nárok na náhradu škody, ktorý umožňuje uplatniť v adhéznom konaní Trestný poriadok.
- Nejde o nároky, ktoré sa vôbec neuplatňujú v súdnom konaní, teda ani v civilnom procese (nepatria do právomoci, resp. pôsobnosti súdov), typicky administratívno-právne nároky, vrátane daňových, ktoré sa uplatňujú v správnom konaní (jeho špecifických verziách, ako je daňové konanie podľa Daňového poriadku) – to sa netýka preskúmania rozhodnutí správneho orgánu v správnom súdnictve.

D. Obmedzenia pri uplatnení nároku na náhradu škody

1/ Iné než riadne a včasné uplatnenie nároku - §§ 46 ods. 3, 256 ods. 2 Trestného poriadku.

2/ Procesné postavenie spoluobvineného - § 47 ods. 1 Trestného poriadku.

3/ Väčší počet poškodených - § 46 ods. 2 až 5 Trestného poriadku.

4/ *Res iudicata* - o nároku bolo už rozhodnuté v civilnom procese alebo inom príslušnom konaní - § 46 ods. 4 Trestného poriadku.

- Patril by sem aj prípad, ak o daňovom nároku štátu bolo už rozhodnuté v daňovom konaní (platobným výmerom) - avšak primárne platí, že nároky vyplývajúce z daňových predpisov nie sú nárokom na náhradu škody, uplatniteľným v adhéznom konaní v zmysle § 46 ods. 3 Trestného poriadku.

5/ Práva poškodeného uplatňuje osoba, ktorej toto právo zrejme nepatrí - § 256 ods. 3 Trestného poriadku.

- Ako poškodený vystupovala v doterajšom priebehu konania osoba, ktorá poškodeným v zmysle § 46 ods. 1 Trestného poriadku nie je (chyba postupu orgánov činných v trestnom konaní) - súd v takom prípade poškodeného nepripustí na hlavné pojednávanie podľa § 256 ods. 3 Trestného poriadku.
- Ide o poškodeného v zmysle § 46 ods. 1 Trestného poriadku, ale uplatňuje nárok na náhradu škody postupom podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku, hoci o takto uplatniteľný nárok nejde - patrí sem aj prípad, keď je ako nárok na náhradu škody uplatňovaný daňový nárok štátu, o ktorom sa rozhoduje v daňovom konaní - súd v takom prípade poškodeného nepripustí na hlavné pojednávanie (len) s nárokom na náhradu škody pri reštriktívnom výklade ustanovenia § 256 ods. 3 Trestného poriadku.

E. Základ riešenia dotknutej otázky v (predpokladanej) judikatúrnej podobe

I. Majetkové nároky štátu, vyplývajúce z predpisov o jednotlivých druhoch daní, o ktorých vo svojej pôsobnosti prvotne rozhoduje príslušný správny orgán postupom podľa Daňového poriadku (zákon č. 563/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov), vrátane nároku, ktorý vyplýva z daňovníkom neoprávnene uplatneného nároku na vrátenie zaplatenej dane z pridanej hodnoty a spotrebnej dane, majú administratívnoprávnu povahu a rozhodnutia o nich podliehajú prieskumu správneho súdu podľa Správneho súdneho poriadku (zákon č. 162/2015 Z. z. v znení zákona č. 88/2017 Z. z.). Tieto nároky nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku - tzv. adhézne konanie (súd o ich priznaní nerozhoduje ani v konaní podľa Civilného sporového poriadku - zákon č. 160/2015 Z. z. v znení zákona č. 87/2017 Z. z., nakoľko nejde o vec patriacu do pôsobnosti súdov).

Na závere podľa predchádzajúcich odsekov nič nemení okolnosť, že dotknutý majetkový nárok (s daňovým hmotnoprávnym podkladom) kvantitatívne zodpovedá pri daňovom trestnom čine, ktorý je predmetom trestného konania, kvalifikačnému momentu rozsahu činu (znaku objektívnej stránky skutkovej podstaty pri daňových trestných činoch podľa § 276 až § 278 Trestného zákona). Rovnako je z pohľadu adhézneho konania irelevantné, ak daňový nárok smeruje proti právnickej osobe a obvinenou z vecne súvisiaceho daňového trestného činu je len fyzická osoba, ktorej konaním bol trestný čin spáchaný; nejde o duplicitne založený nárok na náhradu škody proti takému páchatel'ovi.

Aj napriek nemožnosti uplatniť daňový majetkový nárok v adhéznom konaní je Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom (uvedeným v prvom odseku tohto bodu), v trestnom konaní o daňovom trestnom čine poškodeným s právami podľa § 46 ods. 1 Trestného poriadku (a podľa povahy veci aj podľa ostatných odsekov tohto ustanovenia, okrem odsekov 3 a 4).

II. Ak je v trestnom konaní podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku, postupom podľa § 256 ods. 2 Trestného poriadku, na hlavnom pojednávaní uplatnený daňový majetkový nárok uvedený v bode I. (ako nárok na náhradu škody proti obvinenej fyzickej alebo právnickej osobe), súd poškodeného nepripustí na hlavné pojednávanie

(len) s uplatneným nárokom na náhradu škody uznesením podľa § 256 ods. 3 Trestného poriadku, použijúc reštriktívny výklad tohto ustanovenia (poškodený zostane v postavení strany vo zvyšku svojich procesných práv). Taký postup sa aj v prípade, ak o nároku už bolo právoplatne rozhodnuté v konaní podľa Daňového poriadku, uplatní namiesto postupu podľa § 256 ods. 4, § 46 ods. 4 Trestného poriadku (keďže prekážka *res iudicata* sa týka len nároku na náhradu škody, o ktorom už bolo rozhodnuté, nie iného nároku).